

ธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

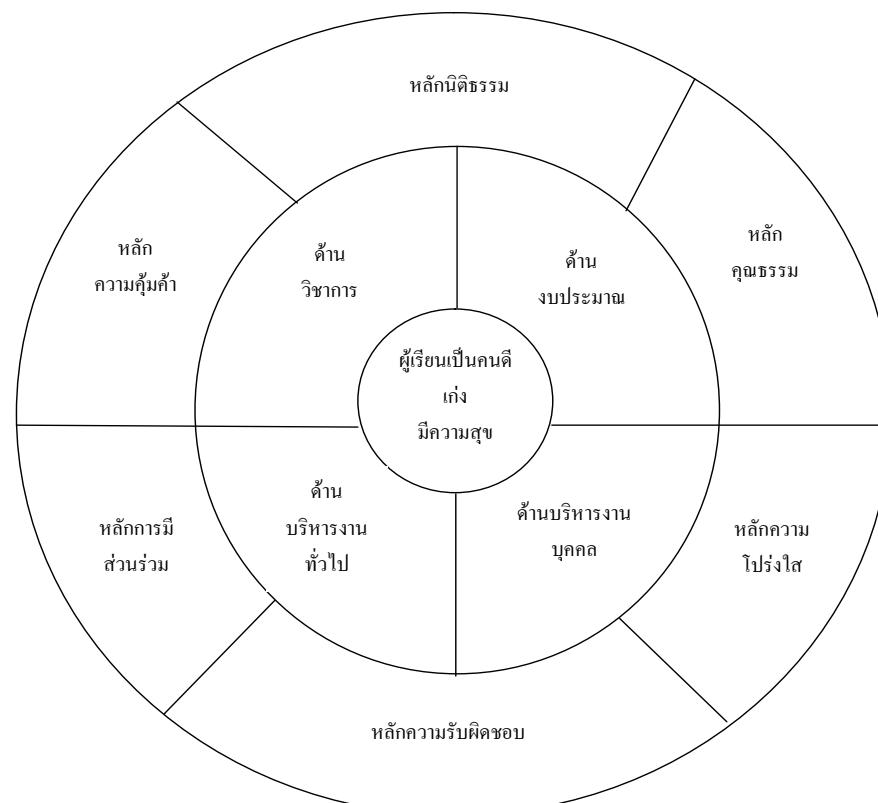
ผศ.ดร.อินดา ศิริวรรณ
อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์

ธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ "ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลโดยนำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการในการบริหารจัดการสถานศึกษาด้วยหลักการดังนี้ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า"

โดยนำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการเข้ากับการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานศึกษา ได้แก่ การดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไปในการจัดการศึกษา ที่ทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ดังแผนภูมิความสัมพันธ์ดังนี้

การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล

เกณม วัฒนชัย “ได้กล่าวถึงการบริหารแบบธรรมปฏิบัติในสถานศึกษานั้นมีดังนี้

๑. การบริหารการศึกษาต้องสอดคล้องและตอบสนองต่อนโยบายและความต้องการของระบบการศึกษาไทย ซึ่งอะไรที่เป็น Nonrelevance หรือ Less Relevance ต้องตัดทิ้ง เพราะเราไม่มีงบประมาณพอที่จะทำทุกอย่าง ซึ่งอย่างให้เรื่องความสอดคล้องอยู่ในหลักสูตรการบริหารการศึกษา เรื่องการบริหารการศึกษาต้องสอดคล้องกับระบบ เพราะฉะนั้น การบริหารการศึกษาต้องสอดคล้อง และตอบสนองต่อนโยบายและความต้องการของระบบการศึกษาไทย ซึ่งในหลักธรรมปฏิบัติถ้าเอาไปใช้ในสิ่งที่ไม่มีประโยชน์หรือเป็นประโยชน์เฉพาะตนเองหรือพากพอง ตรงนี้ต้องรับผิดชอบ ในเชิงธรรมปฏิบัติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ งบประมาณทุกบาทที่โรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาหรือกระทรวงศึกษาธิการได้มات้องใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุด จะครับชั้นไม่ได้ตรงนี้เป็นหลักธรรมปฏิบัติที่สำคัญ

๒. กระบวนการบริหารต้องมีประสิทธิภาพ และได้ประสิทธิผล

๓. ทุกขั้นตอนต้องโปร่งใส และมีเหตุผล เรื่อง “ความมีเหตุผล” มาจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ซึ่งมี ๓ เรื่องใหญ่ๆ คือ

- ๑) ทางสายกลาง (Moderation) หรือ มัชณิมาปฏิปทา
- ๒) ทำอะไรต้องมีเหตุผล (Reasonableness) และ
- ๓) มีภูมิคุ้มกัน (Self immunity)

๔. ต้องมีระบบรับผิดชอบต่อผลการบริหารการศึกษา ต้องสร้างระบบให้มีคนรับผิดชอบครุภูมิใหญ่ หัวหน้าหมวด ผู้อำนวยการเขต เลขานิการของแห่งต่างๆ ต้องรับผิดชอบ ถ้าสร้างตรงนี้ เชื่อว่าระบบจะมีธรรมปฏิบัติ และสามารถเคลื่อนไปข้างหน้าได้อย่างรวดเร็ว

สุขชัย ขันอัศวะ “ได้ศึกษาการใช้งานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า การใช้งานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำกฐานอำนาจ ๕ ประเภทของเฟรนซ์ และราเวนนัน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวม พบร่วม ผู้บริหารโรงเรียนใช้งานจากการฐานตามกฎหมาย ในระดับมากที่สุด จากรฐานการอ้างอิง จากรฐานการให้รางวัล และจากรฐานการเป็นผู้เชี่ยวชาญ ในระดับมาก และจากรฐานการบังคับหรือการลงโทษในระดับน้อย และยังพบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนใช้งานจากการฐาน ตามกฎหมาย และจากรฐานการอ้างอิงในระดับมาก จากรฐานการให้รางวัล และจากรฐาน เป็นผู้เชี่ยวชาญระดับปานกลาง และจากรฐานการบังคับหรือการลงโทษในระดับน้อย การใช้งานของผู้บริหารโรงเรียนนั้น ควรเป็นไปในทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์บุคคลและบริบทต่างๆ ไม่ใช้งานจากฐานอำนาจใดฐานอำนาจหนึ่งมากเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาถึง

กระแสของการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาในยุคปัจจุบันที่เรียกร้องให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสนใจกับฐานอำนาจด้านอื่นๆมากขึ้น เพื่อนำมาพิจารณาประกอบการใช้อำนาจในการที่ถูกที่ควรและที่เหมาะสมกับยุคสมัย

กัมพล พื้นเสน ได้ศึกษารูปแบบการตัดสินใจสั่งการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๐ สรุปผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารตัดสินใจด้วยตนเองในการบริหาร ด้านการบริหารทั่วไปและงานธุรการ ตัดสินใจโดยยกเว้นในการบริหารงาน ด้านงานวิชาการ งานปกครองนักเรียน งานบริการและงานโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๐ ที่มีเพศและวุฒิทางการศึกษาต่างกัน ใช้รูปแบบการตัดสินใจสั่งการโดยภาพรวมแตกต่างกัน ส่วนผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารต่างกัน ใช้รูปแบบการตัดสินใจสั่งการโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารชายและหญิงใช้รูปแบบการตัดสินใจสั่งการแตกต่างกันในการบริหารงาน ด้านงานธุรการ งานปกครองนักเรียนและงานบริการ ส่วนด้านการบริหารทั่วไป งานวิชาการ และงานโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารชายและหญิงใช้รูปแบบการตัดสินใจสั่งการไม่แตกต่างกัน โดยที่ผู้บริหารที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี ใช้รูปแบบการตัดสินใจสั่งการแตกต่างกัน ในการบริหารงาน ด้านวิชาการและงานปกครองนักเรียน ส่วนด้านการบริหารทั่วไป งานธุรการ งานบริการ และงานโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกันใช้รูปแบบการตัดสินใจสั่งการไม่แตกต่างกัน และผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารระหว่าง ๑-๑๐ ปี และมากกว่า ๑๐ ใช้รูปแบบการตัดสินใจสั่งการแตกต่างกันในการบริหารงานด้านงานธุรการและงานโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ ในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารต่างกันใช้รูปแบบการตัดสินใจสั่งการไม่แตกต่างกัน

ประไพศรี ขันคำ ได้ศึกษาการบริหารงานตามเกณฑ์มาตรฐานในโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดพะเยา จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา ได้มีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดแผนการดำเนินงานโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการประชุม จัดทำและอนุมัติแผนได้ มีการจัดระบบงานชัดเจนมอบหมายงานตรงกับความรู้ ความสามารถและส่งเสริมให้บุคลากรมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ออกคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร มีการประชุมชี้แจง แนวปฏิบัติตามแผนเกิดความเข้าใจที่ถูกทางการประสานงานและความสัมพันธ์และงานแต่งตั้งฝ่ายได้ชัดเจน การควบคุมกำกับติดตาม มีแผนการดำเนินการอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร มีผู้รับผิดชอบโดยตรง การรายงานเป็นลายละเอียดที่ก่อความและมีการประเมินผลดำเนินการทั้งการบันทึกข้อความ

บรรจง ไตรสารศรี ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัด กองการศึกษา มูลนิธิแห่งสภากリストจักรในประเทศไทย พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ ผู้บริหารนั้น ต้องมีความจริงใจ ซื่อสัตย์สุจริตและรักษาคำมั่นสัญญา ยุติธรรมและมีความเสมอภาค ในการปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน

สุพล เครื่อมะโนรมย์ ได้ศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่พบว่า ความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลเกี่ยวกับการใช้หลักธรรม พระมหาวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา และมุทิตา ใน การบริหารงานสถานศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่สูง ขณะที่ อุเบกขานั้นถูกนำไปปฏิบัติในการบริหารงานในสถานศึกษาเป็นส่วนน้อย สำหรับการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกันเกี่ยวกับการใช้หลักธรรม พระมหาวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลที่อยู่ในโรงเรียน เทศบาลขนาดเล็ก กับโรงเรียนเทศบาลขนาดกลาง มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

สรุสรณ ทองคำ ทำการวิจัยเรื่องสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

๑. สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างวัยวุฒิ คุณวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ การบริหาร และขนาด ของโรงเรียน ที่ผู้บริหารโรงเรียนดำรงตำแหน่งอยู่กับสภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า

(๑) ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมาก

(๒) ผู้บริหารโรงเรียนที่มีวัยวุฒิไม่เกิน ๕๐ ปี ส่วนใหญ่บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มากกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีวัยวุฒิมากกว่า ๕๐ ปี ผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิทางการศึกษาสูงกว่า ระดับปริญญาตรีส่วนใหญ่บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณวุฒิ ทางการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าลงมา ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์การบริหาร ไม่เกิน ๑๐ ปี ส่วนใหญ่บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลมากที่สุด รองลงมาเป็นผู้บริหารโรงเรียนที่ มีประสบการณ์การบริหาร ๑๑-๒๐ ปี และมากกว่า ๒๐ ปี ตามลำดับ และผู้บริหารโรงเรียนที่ดำรง ตำแหน่งในโรงเรียนขนาดกลางส่วนใหญ่บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลมากที่สุด รองลงมาเป็น ผู้บริหารโรงเรียนที่ดำรงตำแหน่งในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ตามลำดับ

จากที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่า การใช้ธรรมาภิบาลในสถานศึกษานั้นจะทำให้สถานศึกษา มีประสิทธิภาพในการบริหารซึ่งเกิดจากการบูรณาการนำหลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ประการคือ

๑. หลักนิติธรรม	๒. หลักคุณธรรม
๓. หลักความโปร่งใส	๔. หลักการมีส่วนร่วม
๕. หลักความรับผิดชอบ	๖. หลักความคุ้มค่า

มาปรับใช้กับการบริหารสถานศึกษาซึ่งส่งผลให้สถานศึกษาสามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีศักยภาพสอดคล้องกับนโยบาย โปร่งใสทุกขั้นตอน สามารถตรวจสอบได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น พолжะสรุปได้ คือ การบริหารสถานศึกษานั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเน้นการบริหารให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารให้มากที่สุด ทั้งในด้าน การวางแผน การจัดการศึกษา การบริหารงานบุคคล งานวิชาการ การกำหนดนโยบาย รวมถึง การประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล สำหรับส่วนของผู้บริหารนั้น เห็นได้ว่า ผู้บริหาร สถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารงานเป็นอย่างมาก ซึ่งผู้บริหารจะต้องมี ภาวะผู้นำ ความอดทน อดกลั้น หนักแน่น กล้าตัดสินใจ มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม โปร่งใส มีลักษณะความเป็นผู้นำเป็นประชาธิปไตย และใช้หลักทางพระพุทธศาสนาประับใช้ในการบริหาร เนื่องจากหลักพระพุทธศาสนานั้นได้เน้นถึงหลักธรรมที่ผู้บริหารสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการ บริหารสถานศึกษาได้ การใช้ประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารนั้นมีผลต่อการบริหาร สถานศึกษาซึ่งการบริหารแบบธรรมาภิบาลเป็นการบริหารที่จะทำให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ เพิ่มขึ้นตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

* * * * *

เอกสารอ้างอิง

กัมพล พีนเสน. “รูปแบบการตัดสินใจสั่งการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๐” ครุศาสตรมหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์ (บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์), ๒๕๓๗.

บรรจง ไตรสารศรี. “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกองการศึกษามูลนิธิ
แห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย” ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์ บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

ประไพศรี ขันคำ. “การบริหารงานตามเกณฑ์มาตรฐานในโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัด
สำนักงานการประ同胞ศึกษาอำเภอเดอกองคำใต้จังหวัดพะเยา” ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

สุนชัย ขันอัศวะ. “การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียน同胞ศึกษา สังกัดสำนักงานการ
同胞ศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่” ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.

สุพล เครื่องมะโนรมย์. “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารงาน
สถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่” ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

สุวรรณ ทองคำ. “สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน
การ同胞ศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ๒๕๔๕.